

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Dokumentationen på förskolan

- Vad, Hur och Varför?

Av: Camilla Andersson & Helene Jakobsson

Kurs: LAU 390
Handledare: Arja Kostainen
Examinator: Michael Hansen
Rapportnummer: VT12-2910-103

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Dokumentationen på förskolan – Vad, Hur och Varför?

Författare: Camilla Andersson & Helene Jakobsson

Termin och år: Vårterminen 2012

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Arja Kostiainen

Examinator: Michael Hansen

Rapportnummer: VT12 - 2910 - 103

Nyckelord: Dokumentation, Pedagogisk dokumentation, Reflektion, Utveckling, Lärande, Process, Produkt, Barnsyn, Makt, Sociokulturellt perspektiv på lärande.

Sammanfattning:

I och med att Läroplanen 98 reviderad 2010 trädde i kraft fick förskollärare ett ansvarsområde gällande dokumentation. Dokumentation ska enligt Lpfö 98 ses som ett underlag för, kvalitetsarbete och utvärdering av verksamhetens organisation. Den ska även ge barnen möjligheter till att synliggöra sitt eget lärande. Syftet med denna undersökning är att ta reda på förskollärares uppfattningar om begreppet dokumentation. Detta utifrån frågeställningarna *vad dokumentation är samt, hur och varför dokumentationen utförs*. Genom att vi har genomfört en empirisk studie där vi har intervjuat förskollärare om vilka uppfattningar de har kring dokumentationen i förskolan, har det ur dessa svar framkommit ett resultat. Detta resultat har diskuterats och då lett fram till att förskollärarnas generella uppfattning var att de skulle utföra dokumentation. De framkom även att material i form av t.ex. alster och foton från barnen, var en gemensam syn på *vad* dokumentation är. Medan *hur* och *varför* den utfördes urskildes det en variation i resultatet. Förskollärarna menade på att dokumentationsarbetet utfördes för att synliggöra barnets lärande. Synen på vilket lärande som skulle dokumenteras varierade beroende på om förskolläraren såg lärandet som en produkt eller process. Detta resulterade då i att dokumentationen antingen blev en upplysning över vad som hade gjorts på verksamheten eller ett verktyg till att utveckla verksamheten enligt förskollärarna. Om en reflektion kring en dokumenterad situation gjordes, som i sin tur resulterade i nya insikter om tänkandet och lärandet, för att sedan användes till en ytterligare aktivitet och ett nytt lärande, blev denna dokumentation till en pedagogisk dokumentation. För att ett dokumentationsarbete ska kunna genomföras så att det gynnar barns lärande och med det utvecklar verksamheten, bör förskolläraren tillsammans med sitt arbetslag diskutera och skapa en gemensam medvetenhet kring begreppen; dokumentation, lärande, kunskap och utveckling.

Förord:

Vi vill börja med att tacka de fantastiska förskollärarna som utan att tveka ställde upp i denna studie. Utan deras medverkan skulle vi som författare aldrig blivit så berikade med sådana medvetna svar som ledde fram till svaret på vårt syfte. Vi vill även tacka vår handledare Arja Kostiainen som fått oss att tänka i nya banor och stöttat oss i detta uppsatsarbete. Vi tackar varandra för gott samarbete som har innefattat oändligt mycket diskussioner med skratt och nya insikter.

Göteborg 2012-05-21

Camilla Andersson & Helene Jakobsson

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE	2
2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. TEORETISK ANKNYTNING	2
3.1. LAGAR, STYRDOKUMENT & LEDARE	2
3.2. DOKUMENTATIONSARBETE I VERKSAMHETEN.....	3
3.3 SUMMERING AV TEORETISK ANKNYTNING.....	7
4. METOD OCH MATERIAL	7
4.1. VAL AV METOD OCH URVAL.....	7
4.2. INTERVJU.....	9
4.3. ANALYSMETOD	9
4.4. GENOMFÖRANDE.....	10
4.5. ETISK HÄNSYN	10
5. RESULTATREDOVISNING	11
5.1 VAD ÄR DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?.....	11
5.2 HUR UTFÖRS DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?	11
5.2.1 Fokus på lärande	11
5.2.2. Fokus på dialog	12
5.3 VARFÖR UTFÖRS DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?.....	14
5.3.1. Dokumentationsarbetets syfte för verksamheten.	14
5.3.2. Dokumentationsarbetets syfte för barn, pedagoger och föräldrar.	15
5.4. HINDER OCH MÖJLIGHETER FÖR ATT UTFÖRA DOKUMENTATIONSARBETE.	16
6. DISKUSSION	17
6.1 VAD ÄR DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?.....	17
6.2. HUR UTFÖRS DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?	17
6.3. VARFÖR UTFÖRS DOKUMENTATION ENLIGT FÖRSKOLLÄRARE?	21
6.4. HINDER OCH MÖJLIGHETER FÖR ATT UTFÖRA DOKUMENTATIONSARBETE.	23
7. SLUTDISKUSSION	24
7.1 SLUTSATSER	25
7.2 VIDARE FORSKNING	25
8. REFERENSER	27
BILAGOR	29
BILAGA 1.....	29
BILAGA 2.....	30

1. Inledning

De tre och ett halvt åren på lärarutbildningen börjar lida mot sitt slut och stor insikt över många olika områden inom förskolans värld har infunnit sig. Ett område som har fastnat och reflekterats lite extra över under dessa år har varit om dokumentationen i förskolan. Under olika kurser har det lyfts att den ska vara ett sätt för att barnet att reflektera över sitt eget lärande, samt ett verktyg för att säkerställa kvalitén på förskolan. Under den högskoleförlagda utbildningen (HFU) har vi fått till oss ny kunskap som vi försökt förstå och förankra i den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Svaren från VFU-platserna har varit otydliga och en känsla över att dokumentation i förskolan kan vara svårt att omsätta i praktiken. Under en gemensam kurs fick vi båda ta del av Åberg & Lenz Taguchi (2005). Enligt dessa författare var det skillnad på dokumentation och pedagogisk dokumentation i förskolan. Vilket gav en aha- upplevelse och fundering kring vad för uppfattningar det finns i dag hos förskolläraren om just detta ämne. Tankar uppstod och idén till att skriva examensarbete om dokumentation föddes.

Vi mindes även tillbaka på vår tid innan denna utbildning, då vi arbetade som barnskötare. Under denna tid utfördes dokumentation ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, det vill säga att en mall användes för att jämföra barnet mot en normal utvecklingsnivå. En observation gjordes över vad barnet hade utvecklat, det kunde till exempel vara att barnet börjat tala i två-ords meningar. Detta antecknades och dokumentationen sparades i en pärm, för att sedan lyftas på utvecklingssamtalet. Råder detta sätt i förskolorna idag? Tänker förskollärare annorlunda idag ute i verksamheterna kring dokumentationen? Vad har de för tankar kring denna dokumentation? Ämnet till vårt examensarbete var klart; vi ska undersöka begreppet dokumentation i förskolan.

Detta examensarbets vetenskapliga relevans är att dokumentation i förskolorna diskuteras både i verksamheterna och på lärarutbildningarna. Även den reviderade läroplanen som kom 2010 har gjort ändringar inom detta område. Det finns idag en ny del om dokumentation, uppföljning och utveckling i Lpfö98 rev 10 (Skolverket2010a s.14-15). Där står det att förskolläraren har vissa riktlinjer och ansvar när det gäller dokumentationen som gynnar barns utveckling och lärande. Enligt detta styrdokument ska förskolläraren även ha kunskap över hur man kan stödja det erfarna, utforskande och engagerande barnet i hans/hennes utveckling och lärande (Skolverket 2010a s.14-16).

När vi började undersöka i detta område upptäckte vi att begreppet pedagogisk dokumentation inte längre står med i den reviderade läroplanen (Skolverket 2010a). Detta fick oss att välja begreppet dokumentation i vårt syfte istället för pedagogisk dokumentation som vår tanke var från början. För vår egen profession finner vi det högst relevant att fördjupa oss i detta, då vi själva ska utföra detta uppdrag. Då vi vill eftersträva till att vara den medvetna och reflekterande förskolläraren. Detta för att kunna bedriva en verksamhet med god kvalitet, där barnet, föräldrar och pedagoger skapar en meningsfull tillvaro.

2. Syfte

Vårt syfte med denna undersökning är:

- Hur uppfattar förskollärare begreppet dokumentation?

2.1 Frågeställningar

- *Vad är dokumentation enligt förskollärare?*
- *Hur utförs dokumentation enligt förskollärare?*
- *Varför utförs dokumentation enligt förskollärare?*

3. Teoretisk anknytning

Du som läsare kommer här få ta del av de teoretiska utgångspunkter som arbetet lutar sig mot. Först presenteras delar av skollagen och styrdokument och sedan följer vad tidigare forskning säger angående dokumentationsarbete i verksamheten.

3.1. Lagar, Styrdokument & Ledare

Skollagen (Skolverket 2011) 4 kap. 4 § menar att ”kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. [...] förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs [...]” (Skolverket 2011). För att det lättare på förskolan ska veta vad detta innebär har skolverket givit ut *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan* (Skolverket 2005). Skolverket (2005 s.43) menar att när man ska arbeta för att utveckla kvalitet i förskolan bör man först och främst börja med att se över den verksamhet som pågår varje dag i förskolan. Då förskolläraren är en viktig del i verksamheten, ska hennes förhållningssätt vara i fokus för diskussioner och reflektioner. Detta dels för att det hela tiden ska finnas möjlighet till att kunna utveckla sitt förhållningssätt och dels för att man ska kunna få möjlighet att fundera över hur stort inflytande man har på barnens lärande och utveckling (a.a., s.25). Något som man kan få syn på när man är i en process är vilket förhållningssätt och barnsyn man har. Barnsyn är en viktig del då man vill arbeta med kvalitén i förskolan (a.a., s.26).

Konkreta saker man kan göra enligt Skolverket (2005 s.41) är att förskolläraren kan observera vad barnen gör då de vistas på förskolan. De kan dokumentera vad barn säger, spara deras alster och spara det de gör. Barnens teckningar, utsagor och observationer kan då användas som underlag för att kunna reflektera, utvärdera och kunna urskilja vad barn har lärt sig och på så sätt utveckla verksamheten. När man hittar sätt att dokumentera på ska man kontinuerligt utvärdera dessa. Viktigt att komma ihåg vid dessa utvärderingar är att diskussioner och reflektioner alltid förs i förhållandet till styrdokumentets innehåll. Innehållet definieras som mål och intentioner. Reflektioner ska ske tillsammans med arbetskamrater för att få en gemensam syn på hur den verksamheten ser ut och på vilket sätt den kan utvecklas. ”Pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg [...]” (Skolverket 2005 s.41). När man arbetar med dokumentation och reflektion ska man integrera dessa metoder i det övriga arbetet i verksamheten.(a.a., s.25). Verksamheten ska ständigt utvärderas för att utvecklas.

Detta ska enligt Skolverket (2005:26) göras genom att arbetslaget för diskussioner och reflektioner runt förskolans "[...] organisation, innehåll och arbetssätt." (Skolverket 2005:26).

Då barn leker kan man som förskollärare dokumentera var, vad och hur barn leker. Skolverket (2005 s.28) menar att denna dokumentation kan ge förskollärare möjlighet att ta del av ett material som gör det tydligt vad varje enskilt barn har lärt sig i leken. Då man dokumenterar barns lek finns det även möjlighet att få syn på hela barngruppens lärande. Läroplanen för förskolan tar upp att verksamheten "[...] ska utgå ifrån barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter"(Skolverket 2010a s.9). För att ta reda på hur dessa delar ser ut ur barnens perspektiv är enligt Skolverket (2005 s.31) observation, dokumentation och samtal bra metoder att använda sig av. Detta ska man göra för att i nästa steg kunna utveckla verksamheten. Om man lyssnar på vad barn ger uttryck för ger man barnen en chans att uppleva känslan av att få vara delaktig i verksamheten. Barn som får vara med och uppleva demokrati får möta vuxna som har intresserat sig för vad de tycker och tänker.

Enligt Skolverket (2010a s.6) ska begrepp som lärande och kunskap diskuteras i arbetslaget. Detta för att få en gemensam värdegrund om vad de anser dessa begrepp innebär. Läroplanen för förskolan menar att begreppet kunskap kommer till barnet på olika sätt. Styrdokumentet menar vidare att barnet ska samspela och reflektera om saker som bygger på deras erfarenheter och intressen. Som i sin tur ska driva deras motivation till att söka och ta till sig ny kunskap genom; "fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet" (Skolverket:2010a s.6).

I läroplanen för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010, handlar det avslutande kapitlet om vilket ansvar förskolechefen har över den pedagogiska verksamheten. Enligt Skolverket (2010a s.16) är det förskolechefen som bär det yttersta ansvaret. Ansvarsområdena fokuserar på olika delar. En del handlar om den pedagogiska verksamheten, hur den går hand i hand med det läroplanen ger uttryck för när det gäller värdegrund, uppdrag, mål och riktlinjer. En annan är att förskolans verksamhet hela tiden ska utvecklas. Sedan finns det ytterligare tre områden. För det första "[...] att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp, utvärdera och utveckla verksamheten, [...]"(Skolverket 2010a s.16). För det andra "[...] att det systematiska kvalitetsarbetet genomförs under medverkan av förskollärare, barnskötare och övrig personal samt för att erbjuda barnens vårdnadshavare möjlighet till deltagande i kvalitetsarbetet" (Skolverket 2010a s.16). Det sista området är enligt skolverket att förskolechefen har ett ansvar för att det finns möjlighet till att vidareutbilda sig när man arbetar inom en pedagogisk verksamhet.

3.2. Dokumentationsarbete i verksamheten

Pedagogisk dokumentation kan enligt Lenz Taguchi (1997 s.12) användas i förskolan för att förändra och utveckla verksamheten. Man kan få syn på ett antal olika områden som tillsammans bildar hela den pedagogiska verksamheten som barn, personal och föräldrar möter varje dag. Områdena som dokumentationen fokuserar på är förskollärarens, barnets, och verksamhetens utveckling. Dessa nämns som den yttre och inre miljön på förskolan. Den yttre miljön är rummets utformning, möblering och det material som barnen får använda varje dag. Den inre miljön är förskollärares förhållningssätt när den arbetar i verksamheten (a.a., s.10). Att det finns olika områden som dokumentationen ska fokusera på är något som även Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.48) diskuterar. Fokus ska ligga enligt författarna på två områden. Dels för att skaffa sig en bild av barns lärande och dels för att driva förskolans verksamhet framåt. Det som skiljer Lenz Taguchi (1997) och Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) är att Lenz Taguchi (1997 s.12) lyfter en tredje aspekt som dokumentationen ska belysa. Detta är förskollärarens utveckling.

När man ska dokumentera är det enligt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.47) viktigt att ha klart för sig vad man vill ha ut av dokumentationen. Man måste bestämma sig för vad det är som ska lyftas fram i den specifika situationen som ska dokumenteras. Denna specifika situation ska vara enligt Åberg & Lenz Taguchi (2005 s.24-26) något som öppnar upp ögonen för barnet och de vuxna. När man gjort detta utför man enligt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.47-48) en observation och dokumenterar ner händelsen som man ska använda. Detta material används för att göra en utvärdering av situationen. Enligt författarna är det inte dokumentationsmaterialet i sig som är slutmålet med dokumentationsarbetet. Utan materialet är en början till att hitta nya arbetsformer. Detta för att barn kan utmanas vidare i sitt lärande och för att verksamheten ska utvecklas. Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.18-19) menar att det finns en skillnad mellan observation och dokumentation. Begreppen definieras på olika sätt och bygger på varandra och utgör delar i dokumentationsprocessen. Denna process avslutas med en reflektion tillsammans med andra. Enligt författarna kan begreppet observation förklaras att förskolläraren aktivt och medvetet fokuserar på något barnen gör. Utifrån vad man har sett så skapas det enligt författarna ett intresse hos förskolläraren runt något i observationen. När man valt ut vad det är man är intresserad av övergår observationen till dokumentation. Dokumentation är grunden för att man sedan ska kunna reflektera över det man har dokumenterat ner. Nya intresseområden blir synliga när man gemensamt reflekterar över det man dokumenterar. Observation, dokumentation och reflektion är processer som enligt författarna hela tiden ska pågå. När dokumentationen blivit reflekterad över anser Skolverket (2010b s.10-11) att den övergår till pedagogisk dokumentation. Begrepp som *barnobservation* och *dokumentation* är något som även Dahlberg, Moss, Pence (2006 s.218) tar upp. Författarna menar att det är skillnad på begreppet barnobservation och begreppet pedagogisk dokumentation. Utför man en barnobservation är man intresserad av att titta på vad barnet gör i olika situationer. Fokus ligger då på vad barnet kan och man sätter barnets kunskaper i relation till scheman. Dessa scheman är färdiga mallar som är utformade efter vad barnen ska kunna vid en viss utvecklingsnivå. Begreppet pedagogisk dokumentation har enligt författarna en annan definition. Det som då är i fokus är processen i lärandet. Man har ett medvetet arbetssätt som förskollärare för att försöka se och förstå vad barnet eller barnen upplever i en situation. Detta gör att man kan urskilja hur långt barnet kan komma i sitt lärande i en specifik situation. Man kan även urskilja när i situationen barnet behöver utmaningar för att utvecklas ytterligare. En stor skillnad mellan barnobservationer och pedagogisk dokumentation är att barnobservationer baseras på förbestämda riktlinjer för vad barn ska kunna och detta är inget som pedagogisk dokumentation gör.

Pedagogisk dokumentation ska enligt Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) delas upp i två delar. Dessa delar nämns som *inhåll* och *process*. Innehållet är det underlag som kommer fram när man har studerat en viss situation. Det kan vara det barn och vuxna verbalt och icke verbalt kommunicerar till varandra. Detta material kan presenteras i skrift eller via inspelningar med film och ljud. Det kan också vara foton och barnens egna alster. Delar som skriftligt material över barn och vuxnas utsagor och handlanden är även något som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.20) tar upp. Foton, skrift, ljud med mera är definitioner av många olika delar i ett innehåll och detta är bara en del i dokumentationsprocessen. Dahlberg m.fl. (2006 s.221) menar att den delen som kallas för process i pedagogisk dokumentation fokuserar på själva arbetet med innehållet som man har hämtat in när man studerat olika situationer. Enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.20) blir innehållet pedagogisk då man som förskollärare vet hur man ska använda sig av detta material för att utvecklas och utveckla.

Reflektion är ytterligare ett verktyg att använda sig av. När man arbetar med processen i pedagogisk dokumentation anser Lenz Taguchi (1997 s.15) att reflektion är en viktig del i arbetet och detta ska göras tillsammans med andra personer. Förskolläraren kan reflektera tillsammans med barn och kolleger. Förskollärare, barn och föräldrar är enligt författaren viktiga personer som kan bidra till att verksamheten kan förändras och utvecklas. Detta är något som också Åberg och Lenz Taguchi (2005:20) menar är viktigt när man arbetar med pedagogisk dokumentation. Syftet med att reflektera är att man vill få syn på olika saker. Då man ensam reflekterar över en observation är det enbart en sanning av det som man tror sig se. Då alla människor uppfattar och förstår saker på olika sätt och då man vill få syn på många olika synsätt är det viktigt att reflektera tillsammans med andra. Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) menar också att samarbete och reflektion är viktiga delar i processen. Även de anser att man kan utöva en reflektion med sig själv, men att reflektionen till största delen skall göras tillsammans med personer som barn, förskollärare, föräldrar och politiker. Då man reflekterar runt en dokumentation kan detta enligt Lenz Taguchi (1997 s.12) hjälpa förskollärare att urskilja vilken barnsyn och kunskapssyn man har. Det går även att få syn på förhållningssättet till sina arbetskamrater och vilken föräldrakontakt man har. Även barnets utveckling blir tydligt då man använder sig av pedagogisk dokumentation. Delar som kan urskiljas är vilka funderingar barn har, hur de tar till sig kunskap och vilka kunskaper barnen har. Det är enligt författaren två läroprocesser som är viktiga, barnets och förskollärarens. Även Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) menar att dessa två läroprocesser blir synliga när man gör en pedagogisk dokumentation. För att kunna synliggöra dessa två delar behöver man enligt författarna "[...] ställa frågor till dokumentationen [...]" (a.a., s.221). Barns lärande handlar då om att man ska hålla fokus på vad det är som uppstår mellan barnen då de samarbetar. Man ska också tänka på hur sitt eget förhållningssätt i situationen påverkar på barns lärande. Som förskollärare kan man enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.116 -117) få syn på barns individuella lärande och gruppens utveckling. Detta då man tillsammans med barnen tar fram tidigare dokumentation om ett lärandeobjekt och jämför detta med hur barnen uppfattar och resonerar nu. Barnen blir medvetna om att deras uppfattningar har ändrats och genom denna upptäckt skapas nya funderingar för barnen och förskolläraren att bygga vidare på. Detta kan i sin tur bidra med och utveckla verksamheten. När man tillåter barn att möta den pedagogiska dokumentationen på detta sätt, ger man enligt författarna dem en möjlighet att vara med och utvärdera verksamheten (a.a., s.102). Att lyssna till barns resonemang är även något som Lenz Taguchi (1997 s.34) tar upp. Hon menar att när barn skapar och berättar något kommunicerar dem genom sina tankar och funderingar. Dessa tankar och funderingar är viktiga för förskolläraren att ta tillvara på och dokumentera. Om man gör detta kan man tillsammans med barnen titta och lyssna på vad ett enskilt barn hade för uppfattningar runt ett lärandeobjekt. Man kan även som grupp se hur alla barn tillsammans tänkte vid ett tidigare tillfälle. Då förskollärare stannar upp, går tillbaka och minns tillsammans med barnen kommunicerar förskolläraren tillbaka till barnen. Det som krävs är att förskolläraren lyssnar och reflekterar över vad barnen och förskolläraren tyckte, tänkte och gjorde vid ett tidigare tillfälle. När man visar barnens och förskollärarnas tankar och funderingar av det som sker i verksamheten för föräldrar och annan personal som finns utanför förskolan, förmedlar man vad man gjort och hur man gjort för att utvecklat i sin verksamhet. Detta tillvägagångsätt öppnar upp för att personerna i sin tur kan kommunicera tillbaka. "Pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt och en kommunikation" (Lenz Taguchi 1997 s.34).

Pedagogisk dokumentation som innefattar kommunikation gör det möjligt för andra att få insyn i en verksamhet. Dahlberg m.fl. (2006 s.226-227) menar att när man tillåter andra att få insyn så är det möjligt att diskutera och ifrågasätta olika sätt att arbeta på i förskolan. När diskussioner om olika arbetssätt och förhållningssätt förs kan man vara med och påverka sin

egen roll som förskollärare. Man kan ta reda på om det man anser sig tycka och tänka om barn, utveckling och lärande faktiskt också görs i verksamheten. När man blir medveten om detta kan en förändring börja och leda till att man känner sig mer fri i sitt arbete med barnen. Detta kallar författarna för "[...] en form av intern vidareutbildning[...]" (Dahlberg m.fl. 2006 s.228). Att pedagogisk dokumentation kan bidra till att man får syn på sin roll som förskollärare är även något som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.58-59) menar. Man kan enligt författarna få syn på, hur man handlar och på vilket sätt man samtalar med barnen. Detta gör det möjligt att få se sitt eget förhållningssätt och sina egna värderingar i verksamheten. Det är utifrån detta man kan börja reflektera över sin egen barnsyn som enligt författarna formar hur man planerar den pedagogiska verksamheten. Förskollärares roll i verksamheten är något som även Dahlberg m.fl. (2006 s.219) berör. Enligt författarna är förskollärare alltid delaktiga i och påverkar den pedagogiska dokumentationen som utförs. Enligt författarna ses förskollärarna som *med-konstruktörer* i dokumentationsprocessen. Detta kan förklaras med att under dokumentationsprocessen ser man barnet på nya sätt. Dessa nya sätt att se på barnet utvecklar i sin tur en ny sorts relation mellan förskolläraren och barnet. En annan förklaring till att man ser förskolläraren som med-konstruktör är att man medvetet väljer ut vad det är som ska studeras. Ett annat medvetet val är valet av material som framkommit ur dokumentationen som ska användas till reflektion. von Glasersfeld (1991) i Dahlberg m.fl. menar att man ska vara medveten om att man påverkar och har ett ansvar över hur dokumentationsprocessen fortlöper (a.a., s.230). Begreppet *mötets etik* är enligt författarna en del i pedagogisk dokumentation. När man är en del av processen, så är det viktigt att vara medveten om att de val och de sätt man handlar på innefattar ett ansvar mot barnen (a.a., s.232). Medvetenheten skall också innefatta hur man kommunicerar med barn och hur man interagerar med andra. Man måste medvetet möta andra människor med förståelse och nyfikenhet. Hur vi möter barnen i förskolan, måste enligt författarna diskuteras för att också diskutera vad vi vill att barnen ska lära sig och vilka kunskaper de ska ha med sig framöver (a.a., s.234). *Delaktighet* och *demokrati* är något som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.64-65) ser som en viktig del i användandet av pedagogisk dokumentation. Detta är begrepp som barn måste uppleva för att få kunskap om. Då barnen får vara en aktiv del av den pedagogiska verksamheten, där deras tankar, funderingar och frågor driver arbetet framåt. Detta ger förskollärare barnen möjlighet att få känna delaktighet i sin vardag på förskolan.

För att utveckla den pedagogiska verksamheten menar Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.50) att förskollärare behöver kunskap om hur man på bästa sätt analyserar det man har dokumenterat. Även om detta anses vara viktig, finns det inte mycket kunskap om tillvägagångssätt och olika redskap för att analysera. Detta är viktiga delar för förskollärare att vara medveten om för att involvera och ge barnen möjlighet till att få insyn och påverka sin miljö, samt sin egen lärandeprocess genom reflektion.

Enligt författarna är det oftast svårt att se struktur i den dokumentation som utförs på förskolor. Det är ibland svårt att se en röd tråd i arbetet där barns lärande och inflytande blir synligt. Även verksamhetens påverkan på barns lärande är också en del som ofta saknas i dokumentationsprocessen. Den röda tråden är även något som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.87) menar är viktigt, då barn ska lära sig och utveckla så djup kunskap som möjligt. Ytterligare en användning man kan ha av pedagogisk dokumentation är enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.32-33) att man kan utveckla den fysiska miljön i förskolan. Man behöver dokumentera var, vad och hur barnen använder rummet. Även vilket material och vad för lekar barnen leker behöver dokumenteras för att kunna förändra miljön. Detta för att barnen enligt författarna ska lära i samspel med varandra i en miljö som är anpassad och utmanande för dem. Pedagogisk dokumentation kan även användas för att föräldrar ska få insyn och en

möjlighet att påverka verksamhetens innehåll. Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.22-23) menar när föräldrar får möjlighet att ta del av barnens och förskollärarnas tankar och frågor, får de en djupare förståelse över vad barnen har varit med om under en dag. Föräldrarnas frågor kan då både handla om omsorgsdelen och om barns lärande. Dahlberg m.fl. (2006 s.221) menar om arbetet med pedagogisk dokumentation inte fungerar väl, beror inte detta på om man har tillräckligt med personal på förskolan eller inte. Det finns två saker enligt författarna som är viktiga att utgå från om arbetet ska fungera. För det första förutsätter det att man väljer att avsätta tid och för det andra beror det på hur förskolans verksamhet är planerad och organiserad. Detta är förutsättningar som underlättar då man ska utföra arbetet med pedagogisk dokumentation. Arbetet ska med andra ord vara en del av det arbete som man varje dag gör i verksamheten på förskolan (a.a., s.228-229).

3.3 Summering av teoretisk anknytning

Skollagen, Allmänna råd och kommentarer för kvalitét i förskolan och Läroplanen för förskolan rev. 10 menar att kvalitetsarbetet är något viktigt att arbeta med i förskolan. Förskolechefen har det övergripande ansvaret för detta och arbetet ska utföras av alla som arbetar på förskolan. Diskussioner och reflektioner ska kontinuerligt föras för att verksamheten ska utvecklas. Verksamheten innefattas av förskollärarens kunskaper och förhållningssätt, barns lärande och utveckling och föräldrars insyn och inflytande över verksamheten. Tidigare forskning berör definitioner runt begreppen dokumentation och pedagogisk dokumentation. För att dokumentation ska bli pedagogisk krävs det att det förs reflektion runt den. Då man arbetar med dokumentation öppnar detta upp för möjligheter till att utveckla förskolans miljö, förskollärarens förhållningssätt och barnets utveckling och lärande. En förutsättning för att dokumentationsarbetet ska fungera krävs det utbildning, avsatt tid och en organisation där alla arbetar gemensamt. Demokrati och delaktighet är viktiga delar som blir möjligt att arbeta med under dokumentationsarbetet.

4. Metod och Material

Du som läsare kommer nu få ta del av hur denna undersöknings tillvägagångssätt skett, för att finna svaret på syfte och frågeställningarna. Vilka metoder som har valts att användas, hur det resultat vi har fått fram har behandlats och varför.

4.1. Val av metod och urval

För att kunna svara på vårt syfte diskuterades olika tillvägagångssätt. Vi ville få reda på hur förskollärarens uppfattningar om den pedagogiska dokumentationen i förskolan var. För att få reda på detta måste vi undersöka hur en annan människa tänker och förhåller sig till innebörden av ett visst fenomen. Stukát (2005 s.38-39) anser att metoden *ostrukturerade intervjuer* finner bäst svar på detta. I dessa intervjuer kan vi som undersöker fenomenet förhålla oss lite fria. Som en grund används intervjuguiden (se Kap 4.2). Men i intervjun används även respondentens mimik, kroppsspråk och svar för att ställa uppföljningsfrågor. Detta menar författaren skapar en ytterligare klarhet i hur uppfattningarna kring hur fenomenet upplevs. Han menar vidare att det finns ytterligare tillvägagångssätt när man intervjuar. Dessa intervjuer kallar han för *strukturerade intervjuer*. Denna form valdes bort, därför att, detta sätt att undersöka ger generella mätbara resultat. Dessa generella mätbara resultat får man genom att ställa frågor där informanten får svara utifrån olika svarsalternativ. För delar med denna metod är att man får mätbara resultat svart på vitt. Men nackdelen är att viss information om fenomenet från den man intervjuar blir då förlorad i denna metod. Att samla in datamaterial ifrån intervjuer och med muntliga yttranden, kan anses enligt Gilje & Grimen (2007 s.234-235) som en problematik inom vetenskaplig forskning. Författarna menar

vidare att denna grund som undersökningen vilar på, kan anses som osäker. Detta är något som vi är medvetna om och kommer med detta använda oss av något som författarna kallar för *barmhärtighetsprincipen*. Denna princip utgår från att intervjupersonernas svar är rationella. Det personerna berättar, är vad de anser är sanning¹ (se kap 4.3).

Resultatet vi var ute efter att få fram, var som tidigare nämnts att få förskollärarens uppfattningar om dokumentationen. Valet av de olika förskollärarna vi skulle intervjua gjordes genom *bevämlighetsurval* enligt Stukát (2005 s.62). Två förskollärare blev slumpmässiga utvalda beroende på vilka förskollärare som hade tid för en intervju. Undersökningen bygger på tre olika förskolor, med olika profileringar. Något som författaren benämner som ett *strategiskt urval*. En av dessa verksamheter var en Reggio Emilia inspirerad förskola. Denna förskola valde vi för att de enligt deras hemsida menade på att de grundar sin verksamhet bland annat på dokumentation. Ytterligare en profilering av förskolorna var att en var tvåspråkig. Det tredje valet av förskola var en förskola enligt deras hemsida inte hade någon uttalad profilering. På samtliga förskolor utfördes två intervjuer var. En ytterligare anledning till varför valet av tre olika profileringar av förskolor som vi nämnde ovan har gjorts, var för att enligt Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007 s.179-180) blir undersökningens resultat mer giltig. De menar att giltigheten blir bättre om man urskiljer det generella svaret man får från intervjuerna utifrån en större mångfald. Dessa olika verksamheter har samma uppdrag av skolverket gällande dokumentation utifrån läroplanen för förskolan (Skolverket 2010a). Men det står inte i läroplanen för förskolan om hur den ska utföras, utan detta får förskolläraren själva tolka. Vilket kan ge varierande svar i de olika intervjuerna.

För att undersöka om det som sägs i intervjuerna, stämmer överens med praktiken kan en observation utföras enligt Stukát (2005 s.49). Han menar på att observera är något tidskrävande och i med det valde vi bort detta tillvägagångssätt, då tidsramarna i denna underökning är knapp. En annan anledning till uteslutningen av observation var att denna form av metod inte passade för att svara på undersökningens syfte. I med detta resonemang valde vi även då bort att utföra en *dokument analys*, som enligt författaren är när underökning görs av t.ex. material som läroböcker. Fast i denna undersökning skulle det då givetvis vara att undersöka och urskilja materialet kring dokumentationen (a.a., s.53-54). För att säkerställa kvalitén på våra intervjuer genomförde vi först en pilotintervju. Detta menar Stukát (2005 s.66) är till för att rensa bort eventuella frågor som inte uppfyllde sin funktion till att svara på vårt syfte och frågeställningar. Vissa delar av denna intervju kommer att ingå i undersökningen. Vi fann intressanta och värdefulla svar och dessa svar kunde bidra med att svara på undersökningens syfte och frågeställningar.

Sammanfattningsvis kan detta tillvägagångssätt där undersökningens syfte är att få en helhetsbild av något i samhället, benämns för en *kvalitativ studie* (Stukát 2005 s.32-34). En kvalitativ studie har sitt ursprung från det humanvetenskapliga facket där studien utförs inom de filosofiska tillvägagångssätten; *hermeneutik* och *fenomenologi*. Som ovan beskrivet är det förskollärarens tankar, förhållningssätt och livsvärld om dokumentationen vi vill åt. Vilket en *kvalitativ studie* avser sig att göra. På dessa grunder valde vi att utforska förskollärarens tankar, uppfattningar etc. inom detta fenomen. För att därefter tolka, urskiljas och kategorisera in de olika uppfattningarna till en helhetsbild som ett resultat.

¹ Innebörden av ordet sanning varierar från person till person. Vi är medvetna om detta och att det inte bara finns en absolut sanning.

4.2. Intervju

Metoden *samtalsintervjuundersökning* valdes för att kunna svara på undersökningens frågeställningar. Enligt Esaiasson m.fl. (2007 s.283-284) används denna metod för att få vetskap om tankar och resonemang kring ett visst fenomen. Den användes även för att kartlägga begrepp. Samtalsintervjuer kan antingen vara i form av en *informantundersökning* där frågor ställs med olika svarsalternativ, eller en *respondentundersökning* där syftet ligger i att ta reda på hur respondentens förhållningssätt och tankar urskiljer sig (a.a., s.257-258). För att uppnå detta skapas en intervjuguide (se bilaga 1) med *inhåll* och *form* (a.a., s.298). Med *inhåll* menar författarna att frågor skapas utifrån undersökningens syfte. Detta för att en struktur ska finnas och för att intervjun ska få ett bra flyt. De menar vidare att strukturen på frågorna ska vara korta och formuleras lätt. Dessa frågor ska utformas på ett sätt som ger ett stort utrymme för att respondentens tankar och resonemang ska träda fram. Det är även viktigt att skapa *uppvärmningsfrågor* så att en god atmosfär skapas mellan intervjuaren och respondenten. Därefter följer frågor som knyter an till undersökningens syfte, så kallade *tematiska frågor*. Dessa *tematiska frågor* kan även följas upp av *uppföljningsfrågor* för att verkligen förstå och synliggöra respondentens verklighet². Denna form av intervju kan även kallas för *ostrukturerade intervjuer* enligt Stukat (2005 s.39). Han menar på att i samspelet under intervjun använder man sig av sin intervjuguide. Men man kan fråga den för att förstå och närma sig den som blir intervjuad med andra frågor, för att svaren ska bli så långa som möjligt som författaren menar ger en *fullständig information*. För att kunna få ut så mycket som möjligt kan man vara två som intervjuar. Då kan fler iakttagelser och fokus utföras om vad som sägs i intervjun (a.a., s.41).

4.3. Analysmetod

För att säkerställa resultaten i undersökningen, är det viktigt att vi som författare visar på att vi mäter det vi säger att vi ska mäta, alltså studies *validitet*. I detta fall är det forskollärarens uppfattningar genom deras utlåtanden. Dessa utlåtanden som material, gör att undersökningen bygger på en osäker vetenskaplig grund, vilket vi nämnde ovan är medvetna om (se kap 4.1). Vi är även medvetna att det är vår tolkning av resultaten som kommer ligga i grund för resultatet. Valen av mätinstrumenten har stor betydelse för *reliabilitet* i studien. De val av metoder och forskning, måste stämma överens med undersökningens syfte (Stukat 2005 s.125-126). När man intervjuar om hur ett fenomen uppfattas av människor och presenterar ett resultat genom att; man urskiljer likheter och skillnader, ser variationen i svaren för att sedan kategorisera dessa till en helhetsbild, benämns enligt Stukat (2005 s.33-34) denna gren av kvalitativ studie för *fenomenografi*. Det är då lätt att en generalisering av att de resultat som framställs blir en sanning som råder inom den yrkesgrupp man väljer att intervjuar. Men så är inte fallet med fenomenografi. Genom att intervjuar x antal människor inom samma kategori om samma fenomen, kommer svar av; tankar, uppfattningar och förhållningssätt fram. Därefter transkriberas dessa svar ner och analyseras och varje svar kommer efter det att kategoriseras till respektive frågeställning. Han menar då att resultatet blir en bild och möjligt en variation av forskollärarnas uppfattning gällande dokumentation. Medvetenheten finns att svaren kan generaliseras från de två forskollärarna från respektive verksamhet. För att inte svaren ska bli generaliserande för just den yrkeskategorins uppfattningar, kommer deras svar sedan att kategoriseras utifrån de frågor som ställts till dem. Detta för att sedan stöta och blöta dessa mot den tidigare forskningen om dokumentation, samt de teorier som fokus ligger på i denna undersökning. Esaiasson m.fl. (2007 s.70) menar att det är viktigt att vara noggrann med det material som man får fram i undersökningen. De menar vidare att medvetenheten över det som tolkas i intervjun; både svar och frågor, kan missuppfattas av både oss som utför

² Innebörden av ordet verklighet kan upplevas olika av olika personer. Vi är medvetna över att det finns olika verkligheter utifrån olika perspektiv.

intervjun och av respondenten. Vi är medvetna över denna del och kommer att med största noggrannhet transkribera intervjuerna och hantera resultatet med stor aktning, för att minska feltolkningar. Gilje & Grimen (2007 s.187) menar att delarna i undersökningen; metod, teori och tidigare forskning måste bilda en helhet. Helheten i sin tur måste även kunna ses ur delarna. Dessa delar ska ses relevanta och motiverade för undersökningens syfte. Detta har en stor central plats i undersökningar av denna karaktär och författarna menar att detta kallas för den *hermeneutiska cirkeln*. Ovan nämnt i kap 4.1, började en förklaring till *Barmhärtighetsprincipen* (a.a., s.235). Författarna menar att det som informanterna berättar ska tas emot med barmhärtighet. Vi kommer att analysera deras svar med respekt och utgår från att respondenterna i denna undersökning är förnuftiga.

4.4. Genomförande

Förskolorna som valdes till undersökningen låg i ett storstadsområde. Vi valde ut dessa genom att söka på nätet efter olika förskolor med olika profileringar (se Kap.4.1). För att få tag på förskollärare som ville delta i undersökningen kontaktade vi dem genom att personligen åka ut och berätta om oss och undersökningens syfte. Istället för att ringa förskolorna valde vi att besöka dem för att vi ville visa vilka vi var och på detta sätt skapa en personlig kontakt med förskollärarna. Alla förskollärarna blev kontaktade vid olika tillfällen. Vid det första besöket på respektive förskola bokade vi in vilken dag och tid intervjuerna skulle ske. Det var förskollärarna som fick bestämma vilken tid som passade dem bäst. Att förskollärarna vick fria händer till att bestämma vilken tid intervjuerna skulle ske gjordes för att intervjuerna skulle kunna genomföras utan tidspress. Att ha gott om tid på sig vid en intervju tror vi kan leda till att få så utförliga svar som möjligt av respondenterna. Förskollärarna fick även reda på hur lång tid intervjun skulle ta. Vi valde att utföra intervjuerna på förskolorna där respondenterna arbetade. Detta för att de skulle känna sig så trygga och bekväma som möjligt. Vid intervjudagen utfördes intervjun i ett rum där vi kunde samtala ostört. Innan intervjun startade blev respondenten informerad av hennes rättigheter vid deltagandet av undersökningen. Detta gjordes genom att ge ut ett informationsblad (se bilaga 2) samt genom att vi läste upp rättigheterna. Vi frågade även om förskolläraren var bekväm med att vi spelade in intervjun, vilket det var alla var och valde då att använda oss av våra iPhones för att spela in svaren som skulle leda till resultatet. Vi båda var med och intervjuade och vi var medvetna över att våra frågor var styrda till den mån som ansågs vara nödvändigt för att få fram uppfattningar om dokumentation. Vi valde att delta båda två vid intervjutillfället för att på ett effektivt sätt kunna lyssna in svaren, återkoppla i intervjun och på så sätt ge respondenten möjlighet till att ge så utförligt svar som möjligt. Den första intervjun av de sex som genomfördes var pilotintervjun och av denna användes vissa intressanta delar i resultatet.

4.5. Etisk hänsyn

Denna undersökning är ju som tidigare nämnts av en *kvalitativ studie* (se kap 4.1). När en forskning sker ska vissa etiska hänsynstaganden tas. Stukát (2005 s.130-134) menar att de personer som deltar i undersökningen har vissa rättigheter och ska bli informerade om dessa (se bilaga 2), i detta fall respondenterna. För att skydda de som deltagit i intervjun, så att personer utifrån, alltså de som läser uppsatsen, inte ska veta vem eller vilka som har deltagit ska en anonymisering göras av dem. Respondenterna var väl förstådda med att de svar och de resultat som framkommer, bara kommer användas i syfte för den undersökningen som utförs. Även på vetenskapsrådets hemsida under publikationer finns dessa etiska hänsynsaspekter, där står följande; "Etikprövningslagen (sfs 2003 s.460) ska skydda människor som medverkar i forskning från att skadas fysiskt, psykiskt eller integritetsmässigt. Den omfattar forskning på levande personer, [...]" (Vetenskapsrådet 2012-04-12).

5. Resultatredovisning

Här nedan kommer en presentation över de resultat som vi har kommit fram till utifrån intervjuerna. För att du som läsare lättare ska kunna urskilja de olika förskolläraernas svar, kommer vi nu att redogöra för de figurativa namn vi valt. I val av metod och urval nämnde vi att de var tre olika förskolor. Dessa tre förskolor har vi valt att benämna som Jordgubben, Blomman och Vattnet. I intervjun på förskolan Jordgubben har vi valt att benämna förskollärarna för Jenny och Johanna. På Blomman kallas förskollärarna för Britt och Barbro och på Vattnet för Veronica och Viktoria. Den pilotintervjun vi gjorde, nämnde vi tidigare att den kommer delvis att vara med i resultatredovisningen. Vi kommer att redovisa när vi tagit fasta på denna respondents svar. Respondentens figurativa namn är Johanna.

5.1 Vad är dokumentation enligt förskollärare?

Vi såg en likhet i svaren från förskollärarna om vad dokumentation är. Det som var likt var foto och portfolio. Britt, Barbro och Johannas benämning på portfolio skiljdes från de andra förskollärarna. Johanna benämner detta som en IUP, medan förskollärarna Britt och Barbro kallar det för barnens loggbok. Ur intervjun med Barbro fann vi detta svar, ”Samma sak gäller loggen, bort med namnet portfolio, in med namnet logg, tänk nytt”.

De olikheter vi kunde urskilja i förskolläraernas svar, var att förskollärarna på både Vattnet och Blomman ansåg att barnens alster var dokumentation. Detta var något som inte förskollärarna på Jordgubben lyfte i sina svar. Något som alla förskollärare utom en nämnde, var att anteckningar av verksamheten var en form av dokumentation. Veronica och Viktoria var de enda som benämnde kartläggning som anteckningsmetod.

Intervjuer och filmer ansågs som dokumentation enligt förskollärarna på Jordgubben. Detta var de ensamma om att tycka. Något som Vattnet och Blomman hade gemensamt var att de såg att dokumentation var det material där barnen samlade sina temaalster i. Vattnet kallade detta för barnens egna böcker och Blomman kallade detta för projektdokumentation.

5.2 Hur utförs dokumentation enligt förskollärare?

I denna fråga fann vi olika tillvägagångssätt hur förskollärarna gjorde vid dokumentation. De olika tillvägagångssätten var att förskollärarna fokuserade på barnens lärande och dialoger.

5.2.1 Fokus på lärande

I denna fråga svarade samtliga respondenter att fotografering är ett sätt att dokumentera. Tillvägagångssättet hur dessa foton tas och behandlades var olika. I intervjuerna kunde vi se att förskollärarna ansåg att det var viktigt att fånga situationer där barnen agerar i någon form. Jenny anser att det är viktigt att fota barnets utveckling, där fokus ska ligga på barnets lärandeprocess. Situationen är, när barnet börjar intressera sig för något och inte att den redan kan. Jenny uttryckte sig följande i intervjun ”Titta nu sitter hon här och skriver... tjoff... fram med kameran så dokumenterar man och skriver lite. Så fort man ser något intressant så ska man vara beredd”. Detta var något som även Britt och Barbro gjorde. Barbro förklarade hur det kan gå till när de fokuserar på lärandeprocessen:

Barbro:

Jag kanske kan se att de arbetar med någon form av matematik. Det jag vet att de håller på att jobba med är kanske med pinnar och helt plötsligt uttrycker det; kolla en triangel! Är jag då snabb så tar jag ju kort på det, där det sitter en unge och tittar igenom en triangel och då kan jag ju skriva det, matematik, geometri någonting. Så försöker jag se på bilderna, jag försöker se en lärandesituation.

Barbro förklarade även hur de arbetade för att få fram just dessa kort där en lärandeprocess synliggjordes. På Blomman använde de sig av 5 - 6 kamrer under en dag och kunde det bli upp mot 200 bilder. Utav dessa 200 kvarstår ungefär 20 bilder som reflektionsmaterial efter en sållningsprocess som Barbro förklarar här nedan:

Barbro:

[...] då handlar det om att det ska vara bilder där barn agerar, jag kastar omedelbart bilder där barnen tittar in i kameran, fullständigt ointressant. Jag vill inte att de ska titta på mig, jag vill att de ska jobba med någonting jag vill jättegärna ha, helst bilder där barn jobbar två och två, där det är ett möte i bilden. Inte tvunget men gärna. Jag vill se en process i bilden, jag vill se att de gör någonting i bilden, de är i full gång med något. Sedan är jag mycket noga med hur barnen ser ut på bilden. Jag sparar inga bilder där barnen gör grimaser eller befinner sig i någon form av situation som skulle vara... Som jag som vuxen skulle uppfatta att jag inte vill ha en bild av mig och dem kastas med en gång.

5.2.2. Fokus på dialog

Barbro förklarade vidare hur dessa utsållade bilder på barnens lärandeprocesser användes som reflektionsmaterial. Dessa bilder reflekteras över tillsammans med barnen. Barbro berättade ett exempel där hennes tolkningar inte stämde överens med barnens intuitioner på bilden. Detta menade hon var ett spännande möte, där både barnen och hon fick tänka till och utmanas för att förstå varandras tankegångar. Barbro menade vidare att i denna situation kan barnen få till sig fler sätt att tänka. Även Jenny menade att den tolkning som vuxna gör av bilden inte är den enda rätta. I reflektionen tillsammans med barnet, där Jenny och barnet för en dialog om vad som sker på bilden kan det uppstå att de ser olika. Jenny menade då precis som Barbro att det var viktigt att ställa frågor till barnet om vilka intuitioner han/hon hade på bilden för att utmana dem vidare.

Jenny:

[...] Hur tänker du? Det tror jag att jag har lärt mig på utbildningen att jag... man tar inte för givet liksom. Nää. Som igår då hade vi haft sätte vi oss i en ring och så äää... Vad tror ni har hänt med ballongerna som vi gjort förra gången? Vi visade inte ballongen då. Jaa de är mjuka. Och varför tror du så? Ja, så fick de ju förklara... ja. Är det någon annan som tror något annat? Man får ju förklara, liksom utmana de också. Nä jag tror att de är hårt. Varför tror du att det är hårt? Jo för att lim blir hårt för att det torkar. Ja okej. Så att man... okej så att man lyssnar in barnen så att man inte styr.

Till skillnad från ovanstående förskollärares tillvägagångssätt, valde Veronica och Viktoria att använda korten för att samtala med barnen om vem de lekte med och vad de gjorde på bilden. En utav respondenterna berättade om en specifik situation som kan uppstå innan lunch. Dessa frågor var i karaktär av; vad ser du på bilden? Vem leker du med på bilden? Barnen fick möjlighet att återberätta.

Viktoria:

Men då ibland så sätter vi ju på smart boarden³, och istället för att barnen tar en bok som man säger när dem kom in på förmiddagen. Så sätter vi på bilderna, om vi då bara har varit ute i skogen, så sitter vi och tittar på dem. Barnen berättar vad dem gjorde eller vem dem lekte med eller. Så skriver ner det.

³ Smart Board är en interaktiv whiteboard med touch-funktion. Den kan kopplas till alla slags Pc-datorer och projektorer för en interaktiv och praktisk undervisningsmiljö.

Oavsett om de utförde reflektion eller samtalade med barnen, så lyssnade alla förskollärare in barnen då de utförde en dokumentation. I samband med dessa tillvägagångssätt, antecknade förskolläraren ner det barnen sa, gjorde och de tankar som de verbalt uttryckte.

Viktoria ger ett svar i intervjun där samtalet med barnen ska bidra till en förändring i miljön. Samtalet grundar sig i att de har gjort en dokumentation i form av kartläggning på Vattnet, om vidare vad och hur man leker och vilka barn som leker med vilka barn i respektive rum. Viktoria menade att man fångar barnens förslag genom att lyssna in dem genom samtal och frågor om de har några förslag på hur en förändring ska ske. Utifrån denna kartläggning använde sig förskolläraren av reflekterande frågor tillsammans med barnen. Detta för att barnen ska få vara med och påverka sin miljö på förskolan och att barnen ska få nya kompisrelationer.

Under intervjun använde Britt och Barbro medvetet ordet reflektion när de förklarar hur de samtalar med barnen, lyssnar in barnen och de antecknade vad barn sa och gjorde. På förskolan Blomman hade de något som kallades för reflektionsmöten, vid dessa möten menade Barbro att de samtalar med barnen om vad de har gjort:

Barbro:

Sedan har vi något som vi kallar för reflektionsmöten, där går vi igenom med hjälp av bilder vi har tagit från stationerna, vad tyckte ni om detta? Vad det roligt? Vad vill ni förändra? Kan ni berätta för kompisarna om varför ni tyckte det var kul? Vad tyckte ni att i lärde er under den här tiden? Vad var det som var spännande, vad vill ni göra igen? Skulle vi fortsätta med det här? Det är ett reflektionsmöte.

Britt förklarade också, att samtal genomfördes med barnen genom möten. Britt förklarade även hur hon medvetet skapade situationer för att kunna lyssna in barnens dialoger, genom att lägga ut bilder som reflektionsunderlag till barnen. Dessa bilder hade arbetslaget redan reflekterat över tillsammans med barnen. Men de fann det även spännande att höra barnens reflektioner utan vuxnas påverkan. Nedan kommer en beskrivning av hur de efter ett reflektionsmöte med barnen, medveten lämnat kvar bilderna:

Britt:

Ibland har vi valt att låta bilderna ligga kvar framme. Och det är lite kul för då börjar de prata om bilderna mitt under lekens gång. Då går de iväg och pratar om dessa bilder. Då kommer det fram saker de inte har vågat säga när de suttit i stor grupp. Så det ena utesluter inte det andra. Det är lite kul. Och ibland låter de ligga och då säger de titta vad vi gjorde på den bilden. Då får man vara ett långt öra. Då får man lyssna.

Hittills har förskolläraren visat på att samtal och reflektion genomförs mellan förskollärare och barn. Dessa reflektioner och samtal kan även ske i arbetslaget. Britt och Barbro förklarade hur de använde reflektion mellan förskollärarna.

Britt och Barbro använde reflektion medvetet när de berättade tillvägagångssättet om hur dokumentation skulle genomföras. Britt förklarade deras tillvägagångssätt följande:

Britt:

Du börjar observera någonting och sen dokumenterar du ner det. Då har du gjort en dokumentation. Inte förrän du har suttit ner och reflekterat över dokumentationen. Antingen tillsammans med barn alternativt tillsammans med kolleger. Vi har haft den diskussionen kan man diskutera med sig själv? Jag skulle vilja påstå att ja till viss mån. Men du kanske inte får samma utlopp som om du har någon att bolla med. Men när du har reflekterat över en dokumentation och på något sätt använt den för att föra verksamheten eller aktiviteten

eller vad det må vara, framåt. Då har du en pedagogisk dokumentation. Så för mig är det skillnad på en dokumentation och pedagogisk dokumentation.

Båda menade att det fanns dokumentation och pedagogisk dokumentation. Reflektion var något som vi tidigare nämnt, inget som de andra respondenterna uttryckte i ord. Men i olika exempel som de berättade, visade sig att de andra förskollärarna också använde sig av reflektion. Jenny var den enda som använde filmer för att dokumentera och reflektera. Dessa filmer användes för att kunna hjälpa barnet att utvecklas. I svaren uttryckte även Jenny att en gemensam reflektion i arbetslaget runt denna dokumentation var viktigt. Jenny menade att de gick tillbaka till det de hade filmat och funderade tillsammans över; blev det som vi tänkt? Vad blev fel? Detta för att kunna planera verksamheten vidare till nästa gång. Britt, Barbro och Jenny menade att de utförde reflektion tillsammans med barnen och arbetslaget. Detta var något som Veronica och Viktoria inte gjorde utan de tryckte mest på att det skulle ske i arbetslaget:

Veronica:

[...] måndag också när vi har våra möten, då går vi ju igenom förra veckan. För att planera vidare måste man ju gå tillbaka. Nä men den veckan, nästa vecka får man ju gå tillbaka och kolla, hur gjorde vi då? Vad ska vi gå vidare med? Vad fick det med sig på vägen? Vad var det de inte fick med sig på vägen?

Ovan beskriver Britt att man kunde reflektera med sig själv. Detta var även något som Viktoria och Jenny menade att man kunde göra. Jenny beskriver hur man utifrån en dokumentation kunde reflektera med sig själv:

Jenny:

Ja men ser jag att hon [...] att hon har utvecklats med att hon kan skriva sitt namn. Då kan jag ju titta på kort som jag tog tidigare och se, att det har skett en utveckling här. Så det är ju vad jag ser.

5.3 Varför utförs dokumentation enligt förskollärare?

Vad förskollärare ansåg att dokumentation var och hur förskolläraren dokumenterade har vi ovan beskrivit. Vidare kommer nu presenteras vilka uppfattningar om varför förskollärarna utför dokumentation. Syftet med dokumentationsarbetet kan sammanställas att det var till för verksamheten, barnen, pedagogerna och föräldrarna.

5.3.1. Dokumentationsarbetets syfte för verksamheten.

Här kunde vi se att något som var gemensamt var att alla utförde dokumentation för att synliggöra verksamheten. Anledningen till att synliggöra verksamhet var enligt Jenny för att arbetet som utfördes skulle bli bättre och bidra till kvalitetsarbetet på förskolan.

Jenny:

Att vårt arbete ska självklart bli bättre. Att man ska kunna göra kvalitetsarbete. Att man dokumenterar det man gör. Men har vi verkligen gjort allt som vi skulle. Jag har satt ihop ett eget dokument där jag har skrivit ihop lite större mål som vi ska, vi har inte gjort detta ännu, men tanken är att vi ska diskutera tillsammans. Hur ska vi jobba med de här målen?

Både Britt, Barbro och Viktoria förklarade att det var viktigt att få insyn i verksamheten från olika perspektiv för att driva den framåt. Anledningen som Viktoria hade, var för att ”checka” av verksamheten för att se [...] Så att man är på banan [...].

Enligt respondenterna var Läroplanen för förskolan 98 rev.2010 något som styrde dem till varför dokumentation utfördes. Detta var något som framförallt Johanna tyckte hade en stor inverkan på hur dokumentationens utformning och kvalitet var.

5.3.2. Dokumentationsarbetets syfte för barn, pedagoger och föräldrar.

I intervjufrågan; *För vem är dokumentationen till för?* svarade samtliga förskollärare att den var till för barn, pedagoger och föräldrar. Vi kunde se att den var till för dessa tre målgrupper, men vi kunde urskilja att det fanns skillnad om varför den utfördes. Vi kommer nu att redovisa olikheterna i svaren från de olika förskollärarna. Vi börjar med varför dokumentation för barnen, sedan gå över till pedagogerna och sist föräldrarna.

Britt och Barbro fann det viktigt att barnen skulle fostras till demokratiska medborgare. För dem var demokrati att barnen skulle få göra sin röst hörd och att de skulle få bli respekterade för deras åsikter. De menade vidare att de måste skapa situationer där barnen fick möjlighet att utföra och uppleva demokratiska processer. Detta genom att barnen t.ex. har fått rösta över vem som skulle få leka med en specifik leksak.

Veronica och Viktoria menade att de utför dokumentation för att barnen skulle lära genom att se vad de hade producerat. Viktoria berättade i sin intervju om hur de använde barnens produkter/alster för att medvetengöra barnen över vad de hade gjort. Nedan här följer ett exempel när de hade vernissage:

Viktoria:

Barnen är det ju... det är ju inte för oss. Men om man tänker vernissagen så är det ju och där ju barnen med och ser och sätter upp och ser allt de har gjort under en termin. Och man tar tillvara på allt som de gör. Om det bygger med lego eller deras vävar eller... titta här nu vad du har lärt dig. Att man har med sig alla saker.

Till skillnad från förskollärarna på Vattnets svar, där dokumentationens syfte var att synliggöra produkten, använde förskollärarna på Blomman dokumentationen för att synliggöra processen för barnen. Barbro och Britt menade att det var viktigt att fokusera på barnens lärandeprocess.

Barbro:

Det viktiga att ha med barnen i en reflektion, är att barnen ska vara med under processen. Du ska inte bara visa en färdig dokumentation för barn, för då kan inte de vara med och påverka, för då har du ju slutprodukten framför dig. Du ska visa den i början, i mitten och i slutet. Annars är dem inte med, du kan inte visa det i slutet och tycka; nu har barnen varit med.

Britt:

Lärandeprocessen. När jag gör en dokumentation på ett barn, två barn, flera barn, barngrupp, vill jag se en utveckling i en dokumentation Jag tycker inte det färdiga alstret är så viktigt. Vad det blev. Utan det är hur kom vi fram dit som vi hamnade?

Återigen var förskollärarna på Blommans svar samstämmiga. De båda ansåg att anledningen till varför dokumentation utfördes, var för att barnen skulle kunna följa sin lärandeprocess. Även Jennys svar var samstämmig med ovanstående förskollärare. Jenny uttryckte sig följande "Det vi gör ska ju visa hur barnen, deras lärandeprocess. Så det är ju en dokumentation i sig." I ett annat svar uttryckte Jenny så här "Det är både för barnens skull och för vår skull. [...]" Förutom barnets skull lyfte här Jenny att det även var för förskollärarens skull. Det vi fann som vi tidigare nämnt, var att dokumentation var till för att synliggöra verksamheten, utmana barnens lärande och förskollärarens eget arbete. Här såg vi att Britt, Barbro och Jenny alla hade dessa tre syften med dokumentation. De svarade var och en så här angående sin egen utveckling som förskollärare:

Britt:

[...] du lär dig mycket som pedagog genom en pedagogisk dokumentation genom din reflektion.

Barbro:

Du funderar över det, du kritiskt granskar ditt arbetssätt.

Jenny:

Och utveckla själv och mitt arbetssätt.

Detta kunde vi inte se att Veronica och Viktoria svarade. De svarade aldrig att de använde dokumentation för att utveckla sitt arbetssätt.

I den sista anledningen till varför man dokumenterade, så var detta enligt respondenterna för föräldrarnas skull. Detta var även något som Johanna menade i pilotintervjun. Veronica förklarade att de bjöd in föräldrar till verksamheten genom att använda dokumentationen i hallen. Barnens egna böcker hamnade som Veronica uttryckte det på små spikar för att föräldern själv skulle kunna se vad barnen hade gjort. På förskolan Jordgubben använde både Jenny och Johanna sig av en intranätplattform som kallades för Hjärntorget. Där la Jenny ut dokumentationen till föräldrarna så att de kunde delta och se vad barnen hade gjort under dagen.

Jenny:

Ja vi har börjat arbeta mycket med hjärntorget nu faktiskt. Äää Vi har lagt en aktivitet för våran avdelning där föräldrar och barn kan gå in och titta då [...] Där dokumenterar vi barnens tankar. [...]. Där följer man hur barnen tänker och reflekterar över hur barnen tänker. [...]. Och föräldrarna är väldigt positiva också för dom kan följa våran verksamhet och vi ser hur barnet... [...]

Britt och Barbro svarar medvetet över vad för sorts dokumentation som är till för föräldrarna. Den var till för att ge information och skapa en god relation till föräldrarna. De menade att den dokumentation som det inte skedde någon större reflektion kring var till för föräldrar. Barbro menade följande:

Barbro:

Dokumentation det är mer som ett fotoalbum med, eller så dokumenterar du någonting så har du det färdigt liksom, här har du ett papper så... å du har dokumenterat någonting. Men det är ack så viktigt det, för det måste man vara noga med att påpeka idag, för det är väldigt lätt att se ner på dokumentation och att pedagogisk dokumentation har tagit över helt. Men dem måste gå hand i hand, dem är minst lika viktiga båda två. Man får inte glömma det ena och tycka men du bara dokumenterar. Men det är minst lika viktigt, så båda två har sin plats.

5.4. Hinder och möjligheter för att utföra dokumentationsarbete.

I svaren kunde vi höra från respondenterna Britt och Barbro att de hade fått mycket utbildning och studiebesök om dokumentation av sin förskolechef. Detta skilde sig från de andra respondenterna. Ett svar vi fick från respondenterna förutom Jenny var att de fann att dokumentation tog mycket tid. Förskollärarna på Blomman ansåg även att detta krävde en stor organisation. Men ansåg att om det läggs ner tid får man igen det:

Barbro:

[...] vid många förskolor så stagnerar det där. Det tar för lång tid, vi hinner inte med det. Det kan du glömma, hur ska vi hinna med det i den här barngruppen? Jag har 26 barn i min barngrupp och jag hinner det.

Johanna:

Med pedagoger vända med ryggen mot barngruppen, som sitter inåt datorsystemen och barn som yr runt över allt. Vi har stora barngrupper 22 barn. Det krävs jättemycket disciplin, för att... tycker jag från personalen för att det ska fungera. Att man inte står i övergångarna och pratar privat med varandra t.ex. medan barnen far illa. Det tycker jag!

6. Diskussion

Du som läsare kommer nu få ta del av arbetets diskussion som leder till svaren på våra frågeställningar. Diskussionen förs utifrån det resultat som presenterats ovan och diskuteras mot den teoretiska anknytning som du har tagit del av.

6.1 Vad är dokumentation enligt förskollärare?

Det som anses som en dokumentation enligt förskollärare:

- ett material som kommer från barnet

I frågan vad dokumentation är svarar förskollärarna att det är konkreta material som foto, alster, anteckningar, intervjuer och filmer. Detta kan ses som det som Dahlberg m fl.(2006 s.220-221) presenterar som begreppet *innehåll* i dokumentationsprocessen. Förskollärarna benämner detta innehåll som portfolio och loggbok där de antecknade barnets lärande. De svarar även att barnen har egna böcker och projektdokumentationer för att synliggöra processen i den aktivitet de gör. Vi kan urskilja att dessa har olika namn men samma funktion. Genom att förskollärare tar fram material genom att bland annat fota och spara alster, håller förskollärarna sig till det skolverket (2005 s.41) anser att man ska göra med barnens material då man utför ett dokumentationsarbete.

6.2. Hur utförs dokumentation enligt förskollärare?

I denna fråga svarar förskollärarna att deras tillvägagångssätt i dokumentationsarbetet är:

- att fotografera barns lärande och sälla ut bilder.
- att använda dokumentationen som reflektionsmaterial.
- att anteckningar av verksamheten, föra dialog och lyssna in.

Förskollärarna utför dokumentation genom att fotografera barnens *lärande*. Detta är något som tidigare forskning visar på kan få det enskilda barnet och barngruppen till att utvecklas. Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.48) menar att det är viktigt att förskollärarna är medveten över vad de *fokuserar* på när dokumentation utförs. Då förskollärarna medvetet fokuserar på barnets lärande är detta något som de då kan tolkas göra. Men å andra sidan benämner eller förklarar inte förskollärarna i intervjun vad de anser ett lärande är. Förskollärarna säger sig dokumentera en utveckling som barnet har gjort men förklarar aldrig vad de anser är en utveckling. Begrepp som lärande är något som Skolverket (2010a s.6) menar att förskollärarna ska ha medvetenhet kring efter att det har förts diskussioner i arbetslaget. När denna fotografering av lärandet utförs kan detta ses som en observation som Taguchi & Lenz Åberg (2005 s.18-19) menar i sin tur är en del i en *dokumentationsprocess*. När barnet ropar till förskolläraren ”titta en triangel” och detta fotograferas. Kan detta då tolkas som att förskollärare har i syfte att fånga det barnet redan har lärt sig, alltså det synliga. Å andra sidan kan det tolkas som att förskolläraren vill fånga det osynliga i situationen. Det som med hjälp av reflektion både ska få barnet och förskolläraren medveten över vad det är för lärande som sker. Enligt Åberg & Lenz Taguchi (2005 s.24-26) ska dokumentationen

utföras för att få upp ögonen för det som inte barnet eller den vuxna kan se i lärandesituationen.

När förskollärare utför arbetet med att sälla ut bilderna kan detta å ena sidan ses som att hon har en medveten barnsyn. Barnsynen har genom tiderna förändrats beroende vilken tidsepok som har infunnit sig Vallberg Roth (2002). Nyare studier på olika definitioner av barnsyn har Johansson (2011) genomfört. Johansson (2011 s.60) har definierat tre olika barnsyner; *Barnet som med människor, Vuxna vet bättre, Barn är irrationella*. Det första synsättet menas att förskolläraren ständigt försöker se barnets intuitioner, behov och bejaka barnets integritet. Barnet ses som kompetent. Barnets erfarenhet och tidigare kunskaper ses som en viktig del för att kunna möta barnet. Man ser även barnet som en kommunikativ person, det vill säga barnens uttryck, tankar och viljor tas tillvara på och respekteras. Barnet som person och identitetsskapande står i fokus, barnet ska få känna att det duger som den är menar Johansson (2011 s.73-75). De ska även få känna att de har inflytande och egen kontroll på vilka val de vill göra i förskolan (a.a., s.64-67). Det andra synsättet utgår förskolläraren från sitt egna, alltså ett vuxenperspektiv om vad som anses bäst för barnet. Detta synsätt ser man på barnet som aningen inkompetent. Förskolläraren kan tala över huvudet på barnet genom att ironiskt skämtat till någon i sitt arbetslag om vad barnet sa eller gjorde. Barnets viljor sätts här åt sidan, om barnet vill något kan förskolläraren lura runt det barnet vill för att få sitt egna vilja eller mål uppfyllt (a.a., s.68-71). Det kan nästintill tolkas att barnen drillas till att lära sig de regler och motgångar som finns i den vuxnas värld, då förskolläraren anser detta som det bästa för barnet. Den tredje och sista definitionen av Johansson (a.a., s.71-73) har kritiserats, då barnet kan ses som att det blir begränsat. Förskolläraren visar tydligt att sin syn på barnets intuitioner, känslor och meningsskapande inte är viktigt. Barnet blir aldrig bekräftat i något och får heller ingen förklaring över varför saker och ting sker. Den barnsyn som förskolläraren intar när hon utför sållningsprocessen kan ses om att hon ser på barnen som medmänniskor.

Å andra sidan kan denna situation då förskolläraren sållar ut bilderna se som att hon tar på sig ett medvetet ansvar och påverkar vad som kommer att dokumenteras. Foucault (2008 s.88) menar att styrning är ett viktigt begrepp när man diskuterar makter och dess påverkan på människan. Foucault tar upp att Francois de La Mothe Le Vayer anser att det inte bara finns en sorts styrning. Det finns enligt honom tre olika styrningar som alla är beroende av varandra. För det första är det individens egen styrning över sig själv. För det andra är det styrningen av en grupp människor och för det tredje är det styrningen av samhället. Då man diskuterar begreppet makt kan man enligt författaren se att de olika styrningarna är beroende av varandra ur två perspektiv. Det ena perspektivet fokuserar på om man vill att samhället ska fungera väl och styras i en positiv riktning bör man först se över individens egen styrning. Detta för att denna person på ett effektivt sätt i nästa steg ska bidra till att familjen eller gruppen utvecklas. Sedan kan den kompetens som bildats i gruppen vara med och påverka samhället. Detta är något som även Dahlberg m.fl. (1999 s.54) tar upp och menar då att detta kan benämnas som ett *bottom-up*⁴ perspektiv. Genom individen och gruppen landar styrningen tillslut i samhällets utveckling. Det andra perspektivet är enligt Foucault (2008 s.188) då samhällets tydliga styrning kan bli en vägvisare för gruppen hur de ska bete sig och förhålla sig till vissa situationer. Samhället har med andra ord klara regler och lagar som gör att grupper och individer kan luta sig emot dem för att fungera i samhället. Dahlberg m.fl. (1999 s.54) benämner detta perspektiv som ett *top-down*⁵ perspektiv om hur makt och

⁴ Bottom- up är något som är reglerat och styrt nedan ifrån

⁵ Top- down är något som är reglerat och styrt ovan ifrån

styrning kan utformas i samhället. Även hur dokumentationsprocessen fortlöper, kan vara något som ses som något förskolläraren styr över. När detta utförs menar von Glasersfeld (1991) i Dahlberg m.fl. (2006 s.230) att förskolläraren blir en medkonstruktör.

Utifrån bilderna väljer förskollärare ut de bilder där ett lärande sker utifrån ett möte mellan barnen. Ur resultatet kan man ta del av att förskollärare anser att det är viktigt att ha med ett samspelade möte på bilderna. Ur detta kan man tolka att hennes kunskapssyn lutar mot ett *sociokulturellt perspektiv*. Bråten (1998 s.16) menar att Lev Vygotskij förklarade begreppet utveckling och lärande med att en människa lär i samspel med sin omgivning. Människan i sig är resultatet av alla sociala och kulturella möten den har varit involverad i. Med andra ord så är människa sociokulturell. Även Säljö (2000 s.18) menar att individen lär i ett samspel med andra. Det handlar om förhållandet mellan individen och kollektivet som samspelar i en kultur som omger dem i en specifik situation. Kultur förklaras enligt författaren som "[...]den uppsättning av idéer, värderingar, kunskaper och andra resurser som vi förvärvar genom interaktion med omvärlden" (Säljö 2000 s.29).

Den dokumentation som blir på barnens lärande används som ett reflektionsmaterial för förskolläraren när hon utför dokumentationsarbete. När denna reflektion utförs bidrar detta enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.18-19) till helheten i dokumentationsprocessen. Detta kan även ses som processen utav innehållet som Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) menar att det finns i en dokumentationsprocess. När förskollärarna använder reflektion för att kunna arbeta vidare med dokumentationen, kan detta anses enligt Lenz Taguchi (1997 s.15) som en viktig del i dokumentationsprocessen. När denna reflektion tillsammans med barnet görs samspelar barnet med sin omgivning. Om man ser lärandet ur ett sociokulturellt perspektiv är språket med dess kommunikativa funktion enligt Säljö (1998 s.105) ett viktigt redskap. Kommunikationen kan ske på två plan. För det första sker det mellan människor och för det andra sker detta inne i varje människa, genom tanken. Det kommunikativa samspelet kallas för *interpsykologiska funktioner* och när kommunikationen sker inne i människan benämns detta som *intrapsykologiska funktioner*. Kunskap ska inte ses som något som finns inne i människans eller något som den får förmedlat till sig av andra. Detta stoff som man får till sig, ska ses som information och som inte blir till kunskap för än man interagerar med andra människor. Informationen får man till sig, men kunskap gör man i samspel utanför sig. Kunskapen bildas då man behöver använda sig av olika tillvägagångssätt för att fungera i vardagen. En annan viktig del då kunskap skapas, är att man i en ny situation kan med hjälp av tidigare skilda erfarenheter lyckas klara av en ny situation. Man bygger vidare på gamla sociala kulturella erfarenheter och bildar nya kunskaper (a.a., s.127). Bråten (1998 s.19) menar att Vygotskij benämner dessa som *funktionella inlärningssystem*. Med det menade han att "[...] kognitiva processer som minne, uppmärksamhet och beslutsfattande har integrerats och samverkar" (Bråten 1998 s.19). Den nya kunskap som tillkommer efter en reflektion, kan å ena sidan ses som att det är barnet som får nya insikter. Men å andra sidan kan det utifrån resultatet ses som att förskollärarna använder sig av dokumentation för att utveckla och planera den pedagogiska verksamheten som Lenz Taguchi (1997 s.34) menar reflektion kan leda till. Forskningen visar på att dokumentationen ska möjliggöra båda dessa sidor. Men det kan ur resultatet urskiljas att förskollärare ibland dokumenterar det som visar på vad barnen redan kan, eller att de dokumenterar de tankar som behövs för att förändra de pedagogiska aktiviteterna. Oavsett vilket förskollärarna väljer att göra arbetar de mot det som Skolverket (2010a s.14) nämner angående dokumentation, lärande och utveckling.

När förskollärarna reflekterar över dokumentation, genom att ställa frågor till barnen om den, kan detta tolkas att förskollärarna använder sig av både fysiska och intellektuella *redskap*.

Dokumentationen kan ses som det fysiska redskapet och språket som det intellektuella. Säljö (2000 s.81) menar att fysiska och intellektuella redskap används för att förmedla och utmana den aktuella kunskapen. Fysiska redskap benämns enligt författaren som "[...]– olika verktyg, instrument för mätning, vägning och liknande, olika former av informations- och kommunikations-teknologi, fortskaffningsmedel och annat" (Säljö 2000 s.29). Intellektuella verktyg kan ses enligt Säljö som språket och dess kommunikativa funktion. Språket kan vara med och förmedla och ta emot information och bidra till individens kunskapsutveckling (a.a., s.4). Detta i sin tur bidrar till att människan kan utmanas i den närmaste utvecklingszon. När man tar hjälp av ett redskap, medierar detta redskap nya sätt att se på lärande situationen. Människan samspekar då med redskapet och bidrar till att man börjar utveckla kunskap.

Då förskollärarna utför en kartläggning kan det ses som att de lyssnar in barnen och antecknar det de säger och gör. När man lyssnar in barnen kan detta enligt Lenz Taguchi (1997 s.34) leda till att man låter enskilda barn och hela barngruppen få syn på varandras uppfattningar och perspektiv runt det man studerar. Kartläggningen kan också ses som ett verktyg som Skolverket (2005 s.25) menar att ett dokumentationsmaterial ska ses som. Verktuget ska då ses som något integrerat i verksamheten så att den ska vara med och bidra till utveckling.

Att föra *samtal* med barnen är något som förskolläraren gjorde när hon utför dokumentationsarbete. När de använder smartboarden för att titta på bilderna och samtala över vad de gör, ställs frågor i form av vad och vem. Frågor som förklarar objektet på bilden. I dessa frågor kan man urskilja att ingen reflektion görs. För att samtalet ska bli av reflekterande karaktär bör frågor som hur och varför ställas till barnet. Som vi ovan nämnde behövdes reflektion för att det ska bli en dokumentationsprocess. När förskollärarna samtalar med barnen kan detta då ses som att förskolläraren inte utför hela *processen*, utan stannar vid att samtala med barnet utan några reflekterande frågor. Dessa reflekterande frågor, är något som Lenz Taguchi (1997 s.15) menar bidrar till att barn utvecklas. Då förskollärarna använder *dialog* som tillvägagångssätt kan detta också ses som att de använder språket som *verktyg* till att styra barnen till att förstå sin omvärld. Dahlberg m.fl. (1999 s.48-49) menar att detta är en funktion som språket har då det gäller samband mellan språk och makt. Enligt Lenz Taguchi (2005 s.67) är det genom språket som förskollärarna påverkar barnets lärandesituation. Detta görs medvetet eller omedvetet genom valet om hur frågorna formuleras. Genom att förskolläraren låter barn reflektera med andra barn utan någon vuxens påverkan, kan detta ytterligare en gång ses som om förskolläraren använder sig av reflektion när dokumentationen utförs. Detta är även något som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.20) menar på är en viktig aspekt i dokumentationsprocessen. När förskolläraren kan motivera varför hon medvetet lägger ut bilder på golvet, kan detta ses som att förskolläraren har tänkt över varför hon valt att utföra denna typ av reflektionsmöte för barnen. Detta kan då ses som att begreppet mötets etik kan urskiljas här. Detta menas enligt Dahlberg m.fl. (2006 s.232) att man är medveten över att ens handlanden mot barnen för med sig olika konsekvenser.

På frågan om hur dokumentationsarbetet utförs kan man ur resultatet se att förskollärarna även reflekterar med varandra. Reflektion tillsammans med andra vuxna är något som Lenz Taguchi (1997 s.15) menar är viktigt att då man arbetar med pedagogisk dokumentation. När förskollärarna gör detta kan det tolkas att de är medvetna över hur de ska gå tillväga i deras dokumentationsarbete. När reflektion görs med andra kolleger kan detta tillvägagångssätt enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.20) och Skolverket (2010b s.10-11) bidra till att dokumentationen blir en pedagogisk dokumentation. Genom den reflektion som förskollärarna säger att de gör runt dokumentationen kan det också ses som om att förskollärarna fokuserar på en av *två lärandeprocesser* som Lenz Taguchi (1997 s.12) och

Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) menar att man bör göra då man dokumenterar. Denna är enligt författarna förskollärarens egen lärandeprocess, då hon genom denna reflektion får syn på sitt eget förhållningssätt, barnsyn och kunskapssyn. Med hjälp av dokumentationen utför även förskollärare reflektion med sig själva. Detta är något som Dahlberg m.fl. (2006 s.220-221) anser är möjligt att göra. Författarna menar vidare att förskolläraren kan göra detta genom att ställa frågor till dokumentationen. Detta för att utmana sitt eget förhållningssätt som i sin tur kan leda vidare till ytterligare utmaningar för barns lärande. När man ställer frågor till dokumentationen kan detta även tolkas som att en reflektion över något specifikt görs, som enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.24-26) menar synliggör något omedvetet. Men det kan även tolkas som att förskolläraren har blivit förblindad över reflektionens syfte som är att synliggöra barnets lärande, då fokus istället ligger i att ha en medvetenhet över görandet i dokumentationsarbetet.

6.3. Varför utförs dokumentation enligt förskollärare?

Varför dokumentationsarbete utförs är för att:

- Lpfö 98 rev. 10 (Skolverket 2010) säger det.
- Demokratiska processer blir tydliga.
- Utveckla verksamheten, den fysiska miljön och förskollärarens egna arbetssätt.
- Synliggöra barnets lärande i form av process eller produkt.
- Skapa möjlighet för föräldrar att få insyn i verksamheten.

Skolverket (2010) menar att dokumentation ska utföras, detta är något som förskollärare menar styr dem till att utföra dokumentation. Denna styrning kan ses som det *juridiska sättet* att se på makt enligt Foucault (2008 s.206). Detta synsätt att se på makt är det som dominerar vårt samhälle. Detta sätt fokuserar främst på vad som är rätt och fel enligt lagar och regler som finns i samhället. Ett alternativt sätt att diskutera begreppet makt och vad den gör med oss människor är enligt Foucault att det finns olika makter i samhället och som yttrar sig på olika sätt beroende på var de utspelar sig. Makterna är situationsbundna och påverkas av den historiska och den kulturella kontext som finns runt omkring (a.a., s.209). Makter ses enligt författaren olika ut och definieras som "[...] former av dominans, former för underordning som fungerar lokalt [...]" (Foucault 2008 s.209). Den *lokala maktens* syfte är att driva ett arbete eller en individ framåt. Makten påverkar personer till att tillverka saker och att bli mer skickliga och kompetenta (a.a., s.210). Detta kallar författaren för "[...] *maktens teknologi*" (Foucault 2008 s.206). Detta är ytterligare en förklaring till det alternativa sättet att se på makt där fokus ligger på individen och dennes liv och vad makt kan göra med denna person. Tillvägagångssätt som att disciplinera för att kontrollera människan kommer nu i fokus (a.a., s.213-214).

Ur resultatet kan man ta del av att förskollärare anser att det var viktigt att använda sig av *demokratiska processer* i arbetet med barnen. Detta för att få barnet till att utvecklas till en demokratisk medborgare. Då förskolläraren använder sig av valda processer kan detta ses som att förskollärare har maktposition över barnet. Denna maktposition kan enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.67) aldrig helt fräntas från förskolläraren och med det blir aldrig barnet helt fritt i sina val på förskolan. Men författarna menar genom att förskollärare reflekterar och diskuterar över denna maktposition och vad detta innebär för barnen kan detta leda till att de låter barnen vara med och påverka beslut på förskolan. Då barnen är med och påverkar besluteten, sker detta genom samspel med sin omgivning.

När barnet får möjlighet att vara delaktig i demokratiska processer kan detta å andra sidan ses som att barnets påverkan bidrar till den kultur som råder på förskolan. Bråten (1998 s.16) menar att Lev Vygotskji definierar omgivningen som finns runt människor som kultur och skall inte ses som något som enbart finns utanför människan. Kultur ska istället ses som något som skapar människan till det som människan faktiskt är. Delaktighet och demokrati är något som Skolverket (2005 s.31) menar på är något förskolläraren ska genomföra med barnen.

Den största anledningen till att varför förskollärarna använder sig av dokumentation är enligt resultatet för att *utveckla och driva verksamheten framåt*. Detta är något som Lenz Taguchi (1997 s.12) och Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.47-50) menar att dokumentationsarbetet ska göra. Då förskollärarna har detta syfte kan detta tolkas som om att de håller sig till det uppdrag Skolverket (2010a s14) och Skolverket (2011 kap4) menar man ska göra angående kvalitetsarbete i förskolan. Ur intervjun blir det tydligt att förskollärarna använder dokumentation som ett sätt att utforma miljön och utveckla kompisrelationerna på förskolan. Att ta tillvara på barnens tankar om hur de vill utforma förskolans miljö och då även som förskollärare kartlägger dessa tankar, kan detta ses som ett sätt för förskollärarna att möjliggöra för barnen att vara med och påverka. Detta är ett tillvägagångssätt som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.32-33) anser att förskolläraren ska använda dokumentation till. Ur resultatet kan man ta del av att förskollärarnas anledning till att de dokumenterar är för att synliggöra barnens lärande. Detta lärande kan enligt förskollärarna synliggöras på två sätt. Antingen som en produkt eller en process. En produkt kan här se som en dokumentation som exempelvis ett alster barnet har tillverkat (se kap 3.2). När förskollärarna fokuserar på barns lärande genom att visa på processer är det den delen som förskollärarna väljer att lyfta fram till barnen. I och med att förskollärarna fokuserar på processen som ett lärande samt att de reflekterar runt dokumentationen, kan detta ses som Skolverket (2010b s.10-11) menar som en pedagogisk dokumentation. Precis som Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.48) och Lenz Taguchi (1997 s.12) menar på, menar de också att dokumentationens syfte är för att den ska utveckla barnets lärande. Å ena sidan är förskollärarna tydliga med att det är ett lärande som de vill synliggöra men å andra sidan blir aldrig lärandet definierat i intervjun. Förklaringen av vilket lärande de vill synliggöra var inte tydligt. Det är viktigt att ha klart för sig vad det är man vill lyfta fram när man utför ett dokumentationsarbete enligt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.47).

I med att förskollärarna har i syfte att urskilja barnets lärande och att de anser att detta är en anledning till att utföra dokumentation. Kan detta ses som om att förskollärarna försöker förstå *barnets perspektiv* genom att sätta sig in deras *livsvärld*. Detta menar Johansson (2011 s.58-59) är något som man kan försöka göra men hon menar vidare att detta kan var problematiskt, då det är svårt att fullt ut förstå barnets livsvärld.

Hon utgår från Merleau-Ponty teori om *livsvärldar* (Merleau-Ponty i Johansson 2011 s.9-11). Dessa livsvärldar påverkar hur saker och ting uppfattas. Hon menar på att dessa *livsvärldar* vi har och bär med oss som människor, har stor inverkar på hur kvalitén på lärandet ter sig mellan barn och vuxna. Detta har även inverkan på vilken syn på barnet förskoleläran skapar. Hon menar att förskollärarens barnsyn har att göra med, hur förskolläraren ”uppfattar, bemöter och förhåller” sig mot barnet (a.a., s.58). Författaren diskuterar vidare, vad och hur ett barn perspektiv ska tas och om det ens är möjligt att ta detta perspektiv (a.a:59). Merleau-Ponty i Johansson (2011:59) skriver följande ”Det finns alltid något kvar i den andre som vi inte kan få tillgång till”. Vilket Johansson menar är; hur förskolläraren ständigt strävar efter att förstå genom att lyssna, läsa av kroppsspråk, se utifrån den kontext barnet finner sig i, är det alltid svår att fullt ut inta barnets perspektiv och förstå världen utifrån han/hon.

Då förskollärarna urskiljer barnets lärande och försöker ta barnets perspektiv. Kan detta ses som att de vill kunna utmana barnen vidare. Då förskollärarna säger att de gör detta kan det ur resultatet tolkas att de åter använder sig av det sociokulturella perspektivet. Då de genom reflektionen tolkar vart barnet befinner sig, för att sedan hjälpa barnet vidare. När man ska titta närmare på vad en människa har för kunskap inom något område menar Bråten och Thurmann-Moe i Bråten (1998 s.105) att Vygotskji ansåg att man ska fokusera på den kunskapsutveckling som personen möjligtvis kan uppnå. För att kunna nå upp till denna kunskap måste personen möta en eller flera personer som har mer eller en annan typ av kunskap inom samma område. I samspelet med dessa personer utmanas personen ytterligare i sitt sätt att tänka. Detta för att man längre fram ska kunna handskas med situationen själv, utan hjälp av någon annan. Utmaningen sker enligt Vygotskji i personens *närmaste utvecklingszon*. Detta är även något som Säljö (2000 s.119) tar fasta på när han menar att kunskap inte är något som enbart skapas inne i människan som en enskild och avgränsad aktivitet. När man skapar lärandesituationer där barn får utmanas i den närmaste utvecklingszonen *approprierar* kunskapen av barnet. Säljö (2000 s.152) menar att *appropriering* är en del av det som Bråten (1998 s.16) kallar *internaliseringsprocessen* som gör att man behärskar den kognitiva kunskapen och kan använda den i nya situationer.

Lenz Taguchi (1997 s.12) tar upp att dokumentationen är för att utveckla förskollärarens egna arbetsätt. Från resultatet kan detta ses som ytterligare ett syfte med dokumentationen enligt förskollärarna. Då det kan ses som att förskollärarna förhåller sig till det som Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.20) menar är en pedagogisk dokumentation. Detta kan det enligt Dahlberg m.fl. (2006 s.228) synliggöra förskollärarens roll i verksamheten. Även Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.58-59) menar att när denna reflektion i arbetslaget handlar om förhållningssätt och barnsyn, leder det i sin tur till utformningen av den pedagogiska verksamheten med barnen. Att genom dokumentationen synliggöra den egna rollen tillsammans med barnen för att själva lära och utvecklas som förskollärare, var något som vi kunde urskilja. Dock blev det inte fullt ut synligt i resultatredovisningen att detta skedde för barnen. Något som Åberg och Lenz Taguchi menade var en viktig del för barnets eget lärande och utveckling; att synliggöra det osynliga för sig själv utifrån en dokumentation. Detta för att skapa en medvetenhet om det omedvetna i en reflektion tillsammans med andra (a.a., s.24-26).

Föräldrarnas insyn och delaktighet i verksamheten är något som dokumentationen ska bidra med enligt förskollärarna i resultatet. Föräldrasamverkan kan ses som ett syfte med dokumentationen då förskollärarna menar att den ska ge föräldrarna information och dels för att dokumentationen ska bidra till att skapa en god relation mellan förskollärarna och föräldrarna. Å andra sidan kan dokumentationsarbetets syfte tolkas som att den inte är till för att föräldrarna ska kunna vara med att påverka verksamheten då detta inte var något som framkom ur resultatet. Att föräldrarna ska få denna insyn menar Åberg och Lenz Taguchi (2005 s.22-23) är för att de ska få en bild av vad som sker på förskolan, samt att de ska få möjlighet till att vara med att påverka verksamheten.

6.4. Hinder och möjligheter för att utföra dokumentationsarbete.

Ur intervju svaren fann vi andra faktorer som enligt förskollärarna påverkar dokumentationsarbetet:

- Ledarskap och organisation är faktorer för att dokumentationsarbetet ska fungera
- Utbildning om dokumentation påverkar arbetet.

- Dokumentationsarbetet anses tidskrävande.

Då det ur förskollärarnas svar går att urskilja att de inte har haft något tydligt ledarskap, kan detta tolkas som en bidragande orsak till att de inte har kunnat föra diskussioner runt begrepp som dokumentation. Enligt Skolverket (2010a s.16) ligger det i förskolechefens ansvar att se till att organisationen kring dokumentationen fungerar. Dahlberg m.fl. (2006 s.221) menar att organisationen har stor betydelse om dokumentationen ska fungera i verksamheten.

I resultatet säger förskollärarna att de har fått stora möjligheter till utbildningen om dokumentation och anser sig välutbildade inom begreppet. Något som Sheridan och Pramling Samuelsson (2009 s.50) tar upp är att det är viktigt att ha kunskap om hur man använder dokumentation i verksamheten. Om utbildning ska kunna ges till förskollärare ligger detta enligt Skolverket (2010a s.16) på förskolechefens ansvar. Om förskolechefen tar på sig detta ansvar kan detta ses som att det skapas mer kunskap och medvetenhet om dokumentation bland förskollärarna. Och detta i sin tur kan ses som något som bidrar till verksamhetens organisation.

Ur intervjun blev det synligt att dokumentation anses som tidskrävande. Dahlberg m.fl. (2006 s.221) menar att det måste planeras in tid för att dokumentationsarbetet ska kunna fungera väl. Det går inte enligt författaren att skylla på personaltäthet då inte dokumentationsarbetet fungerar på förskolan utan aspekter som organisationen runt dokumentationen måste ses över.

7. Slutdiskussion

Vi kommer här försöka att svara på vårt syfte som var; *hur uppfattar förskollärare begreppet dokumentation?* Vi har i resultat och diskussionsdelen svarat på våra frågeställningar och kommer nu att använda oss av dessa svar för att föra en slutdiskussion om hur begreppet dokumentation kan uppfattas.

Uppfattningarna som förskollärarna har om begreppet dokumentation är att det var ett görande. Förskollärarnas uppfattningar är att dokumentation ska utföras för att fånga barns lärande. En definition eller innebörd av vad utveckling och lärande är för förskollärarna framkommer aldrig i denna undersökning. Detta kan bero på att formuleringen av vårt syfte inte innefattar dessa begrepp, då det är syftet som styr arbetets gång. Vi ser även att våra intervjufrågor kan ha varit med och bidragit till att vi inte fick en förklaring av begreppen utveckling och lärande. Intervjun i sig kan då ha varit med och format och styrt arbetet. Men att det inte framkommer en definition av dessa begrepp kan även bero på att förskollärarna inte fullt ut har diskuterat om vad innebörden i kunskap och lärande är för dem, utan diskussioner bland förskollärarna kan då främst ha berört hur utveckling/kunskap och lärande ska dokumenteras. Att diskussioner ska föras i arbetslag är något som Skolverket (2010a s.6) menar att man ska göra för att stödja lärandet. Detta är en central del i dokumentationsarbetet då förskollärare arbetar för att säkerställa kvalitén i verksamheten. Verksamheten innefattar barn, förskollärare och organisation, något som dokumentation i förskolan ska bidra till att utveckla. Genom att förskolläraren har en medvetenhet om alla delar kring hur dokumentationsarbetet ska utföras, kan detta leda till en stor påverkan av verksamheten utformning och kvalitet, som i sin tur påverkar barnets möjligheter till kunskap och lärande.

Det förskollärarna gör när de dokumenterar är att de fångar och sparar barnets lärande. Detta lärande är i form av produkt eller process beroende på om de dokumenterar något som barnet redan har lärt sig eller om de dokumenterar ner en lärandeprocess, något som sker genom ett

möte eller barnet upptäcker något. Denna dokumentation leder till att den antingen förblir en dokumentation eller utvecklas till en pedagogisk dokumentation. Detta genom att en reflektion genomförs över dokumentationen. Genom att förskolläraren gör en reflektion skapas en pedagogisk dokumentation, detta kan å ena sidan ses att barnet och förskolläraren får möjlighet till att få syn på och tänka över sina egna tankar. Något som tidigare forskning menar på är, att bli medveten över det osynliga och med det skapa ett lärande. Men å andra sidan kan förskollärarna föra en reflektion över en dokumentation men om förskolläraren inte tar tillvara på och gör något med de nya insikter som de blivit medvetna om i reflektionen, blir dokumentationen aldrig pedagogisk.

7.1 Slutsatser

Som vi inledningsvis beskrev har vår lärarutbildning gett oss insikter och tankar om dokumentationen i förskolan. Att vi blev medvetna om att det fanns en skillnad på innebörden av begreppen dokumentation och pedagogisk dokumentation som gav oss en aha-upplevelse. Det visade sig i denna undersökning att det var ett fåtal förskollärare som använde sig av begreppen både i ord och i handling. Fast att det bara var ett fåtal förskollärare som gjorde detta så utövade de flesta en reflektion över dokumentationen. De gjorde med andra ord pedagogisk dokumentation. Efter denna undersökning ha vi blivit styrkta i hur dokumentationens utformning och tillvägagångsätt kan se ut. Men fortfarande undrar vi hur man med verktyget dokumentation, synliggör för barnet om deras eget lärande och utveckling.

Inledningsvis presenterades att vi undersökte förskollärarnas uppfattningar om dokumentation på förskolan. Fick då genom intervjuerna ett resultat, som synliggjorde en bild av förskollärarnas uppfattningar runt dokumentationen i förskolan. Denna bild av uppfattningar kring dokumentation, stöttes och blöttes i mot den valda teori och forskning i diskussionen. Detta för att synliggöra begreppet dokumentation och dess innebörd i vad, hur och varför. Vi som författare vill ge dig som läsare två rader tänkvärda meningar som knyter ihop säcken i denna undersökning:

För att bli en reflekterande förskollärare måste man bli medveten över det omedvetna. Detta genom att låta dokumentationen synliggöra det osynliga.

7.2 Vidare forskning

Här presenteras nu de områden som vi anser är intressanta att arbeta vidare med.

Denna undersökning var som tidigare nämnts en kvalitativ studie på grund av tiden var knapp. Det är med det då bara uppfattningarna från förskollärarna som framkommit. Detta är något som gör oss nyfikna på att undersöka hur dessa uppfattningar stämmer överens med verkligheten, genom att observera hur, vad och varför dokumentation utförs?

En ytterligare tanke som har slagit oss är att försöka ta ett barns perspektiv i dokumentationsarbete. Hur upplever barnet dokumentationen i förskolan? Här hade det varit intressant att fördjupa sig i hur barnet upplever förskollärarens maktposition, då det är hon som väljer vilka alster och foton som ska samlas in och över valet av det som barnet säger och gör. Påverkas barnet identitetsskapande av förskollärarens maktposition i arbetet med dokumentation?

Men det som verkligen har fått oss att fundera baserat på undersökningens resultat, är att det skulle varit intressant att omformulera syftet så att undersökningen ändrade karaktär. Om syftet ändrades, skulle detta även lett till att formulera andra frågeställningar och

intervjufrågor. Som i sin tur, möjligtvis skulle kunna ge ett annat resultat. En ny fråga som har väckts hos oss är; *hur gör förskollärarna barnet medvetet över sitt eget lärande och dess process genom dokumentationen?* En fråga som skulle kunna ligga i grund för en vidare forskning.

8. Referenser

- Bråten, I. (red.) (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2006). *Från kvalitet till meningsskapande: Postmoderna perspektiv – exemplet förskolan*. Stockholm: HLS förlag.
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3:e uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Foucault, M. (2008). *Diskursernas kamp: Texter i urval av Thomas Götselius och Ulf Olsson*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (3:e uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Illeris, K. (2007). *Lärande*. (2:a uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G. (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (4:e uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. (2011). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. (2:a uppl.) Stockholm: Skolverket.
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?: om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS.
- Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2005). *Allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2010a). *Läroplanen för förskolan, Lpfö98 Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2010b). *Stödja och styra: om bedömning av yngre barn*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2011). *Skollagen*. hämtat den 5 maj 2012, från <http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/skollagenochandralagar>
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Vallberg Roth, A. (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria: från 1800-talets mitt till idag*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet *Etikprövningslagen*. hämtat den 4 april 2012, från <http://www.vr.se/etik/publikationerochriktlinjer>

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Uppvärmningsfrågor:

- Vad har du för utbildning?
- Vilket år tog du examen?
- Hur många år har du arbetat som förskollärare i förskolan?

Tematiska & Uppföljningsfrågor

- När du hör begreppet dokumentation, vad tänker du då?
- Vad för riktlinjer har du när du utför dokumentation?
 - Vad är det som styr dig? (Mall? Levande dok?)
- Av vilken anledning utför ni dokumentation på er förskola?
- Hur dokumenterar ni på er förskola?
- Vad är viktigt att fokusera på i verksamheten då ni dokumenterar?
 - Vad händer med den sedan?
- Hur ofta utförs dokumentation?
- Vilka fördelar är det med dokumentation?
- Vilka nackdelar är det med dokumentation?
- För vem är dokumentationen till för?
- För vad är dokumentationen till för?
- Vad har du för mål med den dokumentationen när du tänker ut
 - Verksamhetens perspektiv?
 - Barnets perspektiv?
 - Ditt perspektiv?

Uppföljnings frågor alternativ:

Kan du utveckla det?

Hur tänker du då?

Bilaga 2

Respondent information

Innan denna intervju vill vi upplysa dig om några punkter angående dina rättigheter i denna studie.

- Denna studie har i syfte att undersöka ”hur uppfattar förskollärare begreppet dokumentation?”
- Resultaten kommer att redovisas i vårt examensarbete.
- Du ska känna till att denna intervju du deltar i är frivillig och du får när som avbryta den.
- Du som person kommer vara anonym i denna studie.
- Det du informerar oss med kommer enbart användas till vår undersökning.
- Om så önskas ska du som informant få ta del av studiens resultat.